

ARIERATELE ÎNREGISTRATE DE PERSOANELE FIZICE DIN ROMÂNIA

Andrei Ioan HAAS

Andrei Ioan HAAS

Doctorand, Școala Doctorală de Administrație și Politici Publice,
Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării,
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România
Tel.: 0040-264-431.361
E-mail: haasandrei@yahoo.com

Arrears of General Budget in Romania

Abstract

In this article I wanted to analyze the level of the amounts due and unpaid by individual taxpayers at the legal payment deadline, as well as the amounts that are collected by enforcement by the Romanian tax authorities. The analysis covers the period 2010-2019. A closer analysis of these arrears can lead us to find factors that can influence the increase of tax payer compliance with the payment of taxes, thus generating higher revenues in the public budget.

Keywords: tax arrears, tax arrears collections, taxes, tax systems, tax arrears under enforcement, receipts from tax arrears.

*Revista Transilvană
de Științe Administrative*
1(46) / 2020, pp. 47-61

1. Introducere

Sistemul fiscal este un produs al gândirii, deciziei și acțiunii factorului uman, ce a luat naștere în vederea asigurării obiectivelor statului de a satisface nevoile societății. Astfel, odată cu apariția statului, în vederea satisfacerii acestor nevoi a fost necesară și crearea unui instrument prin care să se realizeze prelevarea resurselor financiare. Dacă la început aceste prelevări au fost în natură, pe măsură ce nevoile societății s-au diversificat, aceste prelevări au îmbrăcat formă monetară, cunoscută în epoca contemporană sub denumirea de impozite. Pe măsură ce societatea a evoluat, impozitul a devenit un subiect al puterii de gândire și de inovație a unor persoane din domeniul financiar-economic, făcând obiectul unor teorii și curente din domeniul economic, îmbrăcând diferite definiții. În esență, impozitul poate fi definit ca „o formă de prelevare silită la dispoziția statului, fără contraprestație directă, imediată și cu titlu nerestituibil, a unei părți din veniturile sau averea persoanelor fizice și/sau juridice, în vederea acoperirii unor necesități publice” (Lazăr și Inceu, 2008, p. 156).

Într-o abordare financiară, conceptul de fiscalitate este definit ca un „sistem de percepere a impozitelor”, iar din punct de vedere juridic „un sistem de legi referitoare la modul de percepere a impozitului” (Boldur, Băncilă și Ciobanu, 1982, p.15).

Sistemul fiscal este definit de Carmen Corduneanu ca: „un ansamblu de concepte, principii, metode, procese, cu privire la o mulțime de elemente (materia impozabilă, cote, subiecți fiscali), între care se manifestă relații care apar ca urmare a proiectării, legiferării, așezării și percepției impozitelor și care sunt gestionate conform legislației fiscale, în scopul realizării obiectivelor sistemului” (Corduneanu, 1998, p. 22). Din această definiție rezultă că autoritatea chemată să legifereze modul de reglementare și percepere a impozitului revine fiscoi, iar obligația de a plăti impozitele în baza acestor reglementări revine plătitorilor de impozite – contribuabilul.

În vederea respectării cuantumului și termenului de plată, precum și a administrării acestor impozite, pentru a preveni eventuale disfuncționalități și efecte negative nedorite, a fost necesară crearea unui aparat specializat însărcinat cu aceste îndatoriri.

2. Organizarea sistemului fiscal din România

Așa cum am arătat și în cadrul articolului intitulat „Arieratele Bugetului General Consolidat în România” (Haas și Inceu, 2015, pp. 78-100): „în România, sarcina gestionării și administrării sistemului fiscal revine Ministerului Finanțelor Publice. Acesta se organizează și funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului, care aplică strategia și programul de guvernare în domeniul finanțelor publice”.

Ministerul Finanțelor Publice (MFP), la această dată, funcționează în baza Hotărârii Guvernului nr. 34/2009, cu rol de sinteză îndeplinind mai multe funcții printre care și cea de administrare a veniturilor statului. Pentru ducerea la îndeplinire a atribuțiilor sale, MFP este autorizat să emită reglementări în domeniul fiscal în ceea ce privește administrarea impozitelor.

În vederea ducerii la îndeplinire a sarcinilor de natură fiscală ce derivă din administrarea impozitelor, în subordinea directă a MFP se organizează și funcționează Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF), în baza Hotărârii Guvernului nr. 520/2013.

Principalele funcții ale Agenției au fost descrise în articolul „Arieratele Bugetului General Consolidat în România” (Haas și Inceu, 2015, pp. 78-100). Din acest motiv voi sublinia numai funcțiile de verificare și control fiscal, de colectare, monitorizare și recuperare prin executare silită a creanțelor fiscale restante, de îndrumare și acordare de asistență contribuabililor. Trebuie să subliniez faptul că ANAF emite ordine care privesc strict partea de procedură de administrare, care izvorăsc din cele două legi de bază din domeniul fiscal, respectiv Codul Fiscal și Codul de Procedură Fiscală, adoptate de Parlamentul României.

În plan teritorial, funcționează la nivelul fiecărui județ Administrații Fiscale Județene, iar din anul 2013, un număr de 8 direcții regionale care înglobează un număr de 4-6 administrații județene, cu rol de monitorizare, raportare, îndrumare și verificare a administrațiilor județene din subordine.

Chiar dacă, în linii mari, atribuțiile și sarcinile ce derivă din administrarea impozitelor sunt identice la nivelul fiecărei administrații fiscale, activitatea este organizată pe două servicii distincte, respectiv una care răspunde de persoanele juridice, iar cealaltă care răspunde de persoanele fizice, obligate la plata impozitelor. În continuare mă voi referi la structura care răspunde de organizarea și administrarea persoanelor fizice plătitori de impozite, denumite contribuabili persoane fizice.

În vederea urmăririi sumelor declarate ca fiind datorate de către acești contribuabili sau sumelor care au fost stabilite suplimentar de către organele de control din cadrul aparatului fiscal, la nivelul fiecărei administrații există compartimente cu atribuții pe linia evidenței analitice a fiecărui contribuabil obligat, conform reglementărilor, la plata impozitului. În cazul contribuabililor persoane fizice, reglementarea privind obligația de plată a impozitului se regăsește la art. 61 „Categorii de venituri supuse impozitului pe venit” al Titlului IV „Impozit pe Venit” din Legea nr. 227/2015 privind Codul Fiscal.

Privind Codul fiscal, categoriile de venituri supuse impozitului pe venit, potrivit prevederilor prezentului titlu, sunt următoarele:

1. „venituri din activități independente”;
2. „venituri din drepturi de proprietate intelectuală”;
3. „venituri din salarii și asimilate salariilor”;
4. „venituri din cedarea folosinței bunurilor”;
5. „venituri din investiții”;
6. „venituri din pensii”;
7. „venituri din activități agricole, silvicultură și piscicultură”;
8. „venituri din premii și din jocuri de noroc”;
9. „venituri din transferul proprietăților imobiliare”;
10. „venituri din alte surse”.

Potrivit acestor prevederi, fiecare contribuabil persoană fizică care realizează astfel de venituri este obligat să declare anual venitul impozabil realizat în vederea plății cotei de impozit prevăzută de Codul Fiscal. În baza acestor declarații depuse, organul fiscal urmărește cu ajutorul fișei analitice pe plătitor încasarea la termenul legal de plată al acestor impozite, iar în caz de neplată la termenul legal se declanșează urmărirea silită a încasării lor, în conformitate cu prevederile Codului de Procedură Fiscală.

Pentru administrația fiscală obiectivul major este de a avea un grad de conformare la plată cât mai ridicat, dar acest obiectiv este îngreunat de faptul că, în cazul unor contribuabili, plata acestor impozite este considerată un efort mult prea mare, ceea ce face ca unii dintre ei să nu onoreze la termen aceste plăți.

„Taxation is, in fact, the most difficult function of government and that against which their citizens are most apt to be refractory” (Thomas Jefferson 1743-1826)¹.

3. Studiu de caz privind arieratele contribuabililor persoane fizice

În continuare voi analiza sumele aferente impozitelor fiscale aflate în evidența organelor fiscale și neplătite la termenul legal de plată, devenite astfel creanțe fiscale neîncasate. Analiza și prelucrarea datelor a fost făcută pe baza informațiilor primite de la ANAF, prin intermediul instrumentului de lucru intern numit Capacitate de Colectare Persoane Fizice. Componenta principală a acestor arierate este reprezentată în cea mai mare parte de impozitul pe venit și o parte din TVA datorat de contribuabilii obligați la plata acestor impozite și cuprinde perioada 2010-2019.

3.1. Totalul arieratelor înregistrate la finele fiecărui an

Așa cum se poate observa din Figura 1, arieratele reprezentând debitele fiscale neachitate la termen de către persoanele fizice au fost de 2.396,52 mil. lei la începutul perioadei analizate și au avut un trend crescător până în anul 2016, când valoarea acestora a fost de 5.507,75 mil. lei, respectiv o creștere cu 229,8%. Anii 2017 și 2018 au înregistrat scăderi de 8,26% în anul 2017 față de anul 2016, și 6,27% în anul 2018 față de anul 2017. La finele anului 2019 valoarea acestor arierate a fost de 7.137,61 mil. lei, ceea ce reprezintă o creștere cu 50,72% față de anul 2018.

Această creștere din anul 2019 este explicabilă prin faptul că în aceste arierate au fost cuprinse și valoarea arieratelor reprezentând debitele restante aferente contribuțiilor sociale datorate de aceste persoane, sume ce până în anul 2019 nu au făcut obiectul acestor raportări. Dacă ne raportăm la o medie a perioadei analizate, valoarea medie a acestor arierate a fost de 4.416,44 mil. lei, iar creșterea medie anuală a fost de 14,03%. Anii cu cele mai mari creșteri de arierate au fost, cu excepția anului 2019, 2013 comparativ cu 2012 cu o creștere de 24,51%, anul 2011 față de anul 2010 cu o creștere de 19,84% și

1 „Impozitarea este la urma urmei cea mai dificilă funcție a guvernului și este aceea împotriva căreia sunt cele mai mari șanse ca cetățenii să se revolte” (<http://www.tax.org/quotes/quotations.htm>).

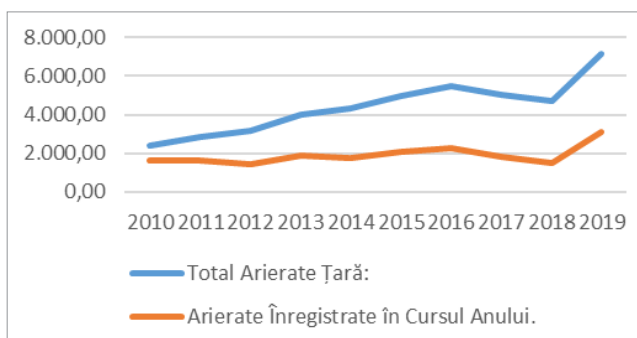

Figura 1: Evoluție arierate persoane fizice

Sursa: Prelucrare autor

anul 2015 comparativ cu anul 2014 cu o creștere de 15,74%. Anii 2012, 2014 și 2016 înregistrează creșteri în jurul unui procent de 10%.

În ceea ce privește arieratele înregistrate în cursul anului (Figura 1) se poate observa că, în general, au aceeași evoluție cu cea a total arierate, cu unele mici excepții. Astfel, dacă total arierate au avut un trend crescător până în anul 2016, arieratele înregistrate în cursul anului 2011 și 2012 au înregistrat scăderi de 2,85% în anul 2011 față de anul 2010, respectiv de 9,37% în anul 2012 față de anul 2011. Ponderea arieratelor înregistrate în anul în curs în total arierate, în perioada 2010-2019, cu excepția anilor 2010 și 2011, când a reprezentat un procent de 68,54% în anul 2010, respectiv un procent de 55,56% în anul 2011, în restul perioadei a reprezentat un procent cuprins între 30,82% în anul 2018 și 46,42% în anul 2013. Valoarea medie a acestor arierate în perioada analizată este de 1.903,33 mil. lei, iar anul 2019 înregistrează cea mai mare valoare a acestor arierate, în sumă de 3.086,19 mil. lei, pe fondul cuprinderii și a arieratelor reprezentând contribuțiile sociale.

3.2. Total arierate înregistrate la nivel de regiuni

Arieratele aferente creanțelor fiscale neachitate la termenul legal de persoanele fizice, pe perioada 2010-2019, sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabel 1: Arierate înregistrate la nivel de regiuni

AN	2.010	2.011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Reg IAȘI	212,88	188,57	271,39	290,27	323,97	358,37	379,60	400,53	398,72	654,12
Reg GALAȚI	294,85	281,92	293,79	385,83	400,71	454,72	519,52	514,32	494,55	727,46
Reg PLOIEȘTI	203,66	196,50	229,00	296,10	352,05	443,75	499,12	523,84	484,40	739,14
Reg CRAIOVA	124,18	140,79	146,65	197,37	201,24	249,86	251,48	280,68	233,17	365,10
Reg TIMIȘOARA	166,20	257,82	290,35	333,44	357,41	350,95	399,45	379,25	327,30	497,09
Reg CLUJ	261,44	348,16	400,04	569,21	574,23	693,11	773,02	643,94	614,45	885,98
Reg BRAȘOV	231,51	299,63	319,62	386,83	430,51	613,00	572,76	525,20	492,01	809,47
Reg BUCUREȘTI	901,80	1.158,64	1.242,74	1.517,43	1.666,90	1.821,29	2.112,78	1.784,86	1.691,05	2.459,25

Sursa: Prelucrare autor

O privire de ansamblu a acestor arierate la nivel de regiuni ne arată faptul că volumul cel mai mare de arierate se înregistrează la nivelul Regiunii București, care însușește arieratele de la municipiul București cu cele 6 sectoare și județul Ilfov. Așa cum se poate observa în Figura 2, ponderea cea mai mare a acestor arierate se înregistrează în dreptul regiunii București, cu o medie a perioadei de 1.635,67 mil. lei, urmată de regiunea Cluj cu o medie de 576,36 mil. lei și Brașov cu 468,05 mil. lei. Media cea mai mică a acestor arierate se înregistrează la nivelul Regiunii Craiova, cu o valoare de 219,05 mil. lei, urmată de Regiunea Iași cu 347,84 mil. lei.

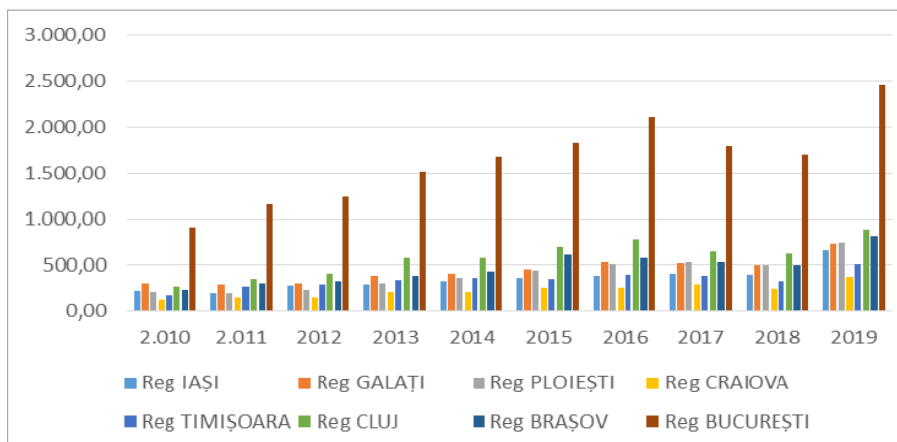

Figura 2: Evoluție total arierate la nivel de regiuni

Sursa: Prelucrare autor

Ponderea acestor arierate la nivelul fiecărei regiuni în total arierate la nivel de țară se poate observa în Tabelul 2. Ponderea arieratelor de la nivelul Regiunii București reprezintă în medie 37,41% pentru perioada 2010-2019, urmată de Regiunea Cluj cu o medie anuală de 12,93% și Regiunea Brașov cu 10,46%.

Tabel 2: Pondere arierate la nivel de regiuni în total arierate țară

Pondere Regiuni/Total Arierate	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Media perioadei
Reg Iași	8,88	6,57	8,50	7,30	7,52	7,19	6,89	7,93	8,42	9,16	7,84
Reg Galați	12,30	9,82	9,20	9,70	9,30	9,12	9,43	10,18	10,44	10,19	9,97
Reg. Ploiești	8,50	6,84	7,17	7,45	8,17	8,90	9,06	10,37	10,23	10,36	8,7
Reg. Craiova	5,18	4,90	4,59	4,96	4,67	5,01	4,57	5,56	4,92	5,12	4,95
Reg. Timișoara	6,93	8,98	9,09	8,39	8,30	7,04	7,25	7,51	6,91	6,96	7,74
Reg. Cluj	10,91	12,12	12,53	14,31	13,33	13,90	14,04	12,74	12,98	12,41	12,93
Reg. Brașov	9,66	10,43	10,01	9,73	10,00	12,30	10,40	10,39	10,39	11,34	10,46
Reg. București	37,63	40,34	38,91	38,16	38,70	36,54	38,36	35,33	35,71	34,45	37,41

Sursa: Prelucrare autor

Celelalte regiuni reprezintă ponderi sub 10% în total arierate, iar ponderea cea mai mică o regăsim în dreptul Regiunii Craiova cu o medie de 4,95%. Astfel, putem afirma că volumul cel mai mare de arierate se regăsește în dreptul regiunii cu cei mai mulți contribuabili persoane fizice plătitori de impozite, respectiv Regiunea București, care este urmată la mare distanță de Regiunea Cluj, unde se regăsesc, după București, cei mai mulți contribuabili. În general aceste ponderi ale arieratelor de la nivel de regiuni se regăsesc și în cazul arieratelor înregistrate la nivel de persoane juridice.

3.3. Arierate aflate în executare silită

Aceste arierate reprezintă totalul creanțelor fiscale neachitate la termenul legal de plată din care sunt scăzute acele creanțe care, potrivit unor prevederi legale, fie sunt suspendate la plată (suspendări dispuse de instanță până la soluționarea unor litigii fiscale), fie sunt amânate la plată ca urmare a acordării unor eșalonări sau chiar amânate în vederea acordării unor scutiri. Arieratele care nu se află în nici una din aceste situații reprezintă arieratele pentru care organul fiscal poate demara formele de executare silită prevăzute de Codul de Procedură Fiscală. O evoluție a acestor arierate se poate observa în Figura 3.

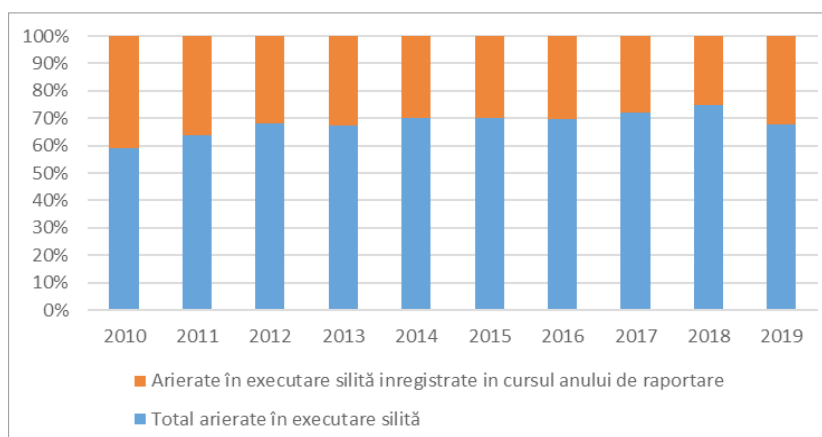

Figura 3: Evoluție arierate aflate în executare silită

Sursa: Prelucrare autor

În perioada analizată, cu două excepții, aceste arierate au avut un trend crescător, an de an, înregistrând un ritm mediu anual de creștere de 12,03%. Singurele scăderi se înregistrează în anul 2017 față de anul 2016 cu o scădere de 12,98%, respectiv anul 2018 comparativ cu anul 2017 cu o scădere de 7,16%. Creșteri semnificative se înregistrează în anul 2011 comparativ cu anul 2010 cu o creștere de 17,86%, anul 2013 comparativ cu anul 2012 cu o creștere de 21,30%, și anul 2019 pe fondul cuprinderii contribuțiilor sociale cu 51,72%. Dacă la începutul perioadei analizate valoarea acestora era de 2.321,66 mil. lei, la finele anului 2019 valoarea înregistrată a acestor arierate este de 6.067,47 mil. lei. În medie, în perioada analizată anual se înregistrează arierate aflate în executare silită de 3.942,69 mil.

lei. Valoarea acestor arierate în anul 2006 a fost de 2.321,66 mil. lei, iar la finele anului 2019 valoarea acestora era de 6.067,47 mil. lei, ceea ce reprezintă o creștere de peste 2,6 ori. Scăderea acestor arierate în anul 2018 față de anul 2017, la fel ca și în cazul arieratelor totale, este explicabilă pe fondul scăderii cotei de impozit pe venit de la 16% la 10% începând cu 01.01.2018. În ceea ce privește arieratele aflate în executare silită înregistrate în cursul anului, acestea se situează valoric în perioada analizată între 1.601,92 mil. lei în anul 2010 și 2.883,02 mil. lei la finele anului 2018, fiind și cea mai mare valoare înregistrată în cursul anului, iar comparativ cu anul 2017 avem o creștere de peste 2,15 ori. Ponderea arieratelor aflate în executare silită înregistrate în cursul anului în total arierate aflate în executare silită reprezintă, cu excepția primilor doi ani din perioada analizată, sub 50%. În ceea ce privește ponderea total arierate aflate în executare silită în total arierate pe țară, acestea reprezintă în medie peste 90%. Anul cu ponderea cea mai mare este anul 2010 cu 96,88%, iar anul cu ponderea cea mai mică este anul 2018 cu 84,44%.

3.4. Arierate nerecuperabile

Aceste arierate reprezintă sumele aflate în evidența organelor fiscale care sunt suspendate la executare în baza unor prevederi legale sau în baza unor decizii ale instanțelor de judecată, precum și sumele aferente persoanelor fizice care nu au bunuri sau venituri urmăribile și sunt declarate insolabile potrivit prevederilor din Codul de Procedură Fiscală. O evoluție a acestor arierate se poate observa în Figura 4.

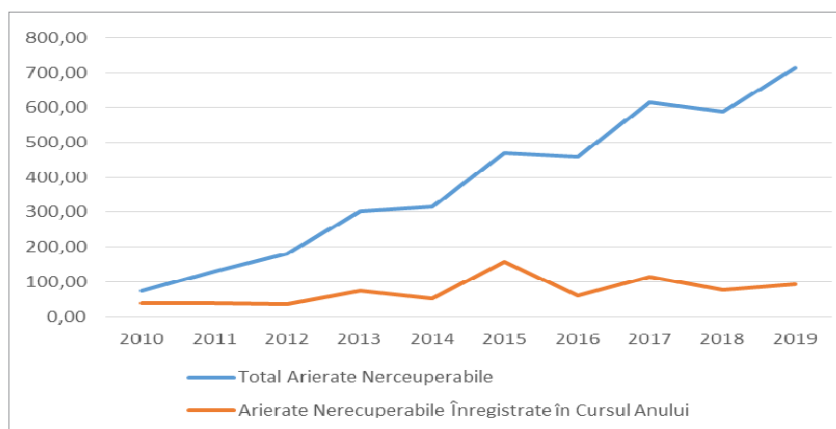

Figura 4: Evoluție arierate nerecuperabile

Sursa: Prelucrare autor

Aceste arierate au avut un trend crescător în perioada analizată cu două mici excepții. Astfel, valoarea înregistrată în anul 2016 a fost 73,06 mil. lei și arieratele au crescut până la finele anului 2015, când valoarea acestora a fost de 468,47 mil. lei. Anul 2016 a înregistrat o mică scădere comparativ cu anul 2015, de 2,06%, urmată de o creștere a acestor arierate cu 34,40% în anul 2017 față de anul 2016. Anul 2018 se încheie cu o scă-

dere de 4,51% comparativ cu anul 2016, iar la finele anului 2019 valoarea acestor arierate a fost de 713,40 mil. lei. Valoarea medie a acestor arierate în perioada 2010-2019 a fost de 384,68 mil. lei. Cele mai semnificative creșteri se înregistrează în anul 2011 comparativ cu anul 2010, o creștere cu 77,29%, respectiv anul 2013 față de anul 2012 cu o creștere de 67,24%. Ponderea medie în perioada analizată a acestor arierate nerecuperabile în total arierate înregistrate de persoanele fizice a fost de 8,05%. Anul 2018 înregistrează ponderea cea mai mare cu 12,43%, iar anul 2010 înregistrează cea mai mică pondere cu 3,05%. Arieratele nerecuperabile înregistrate în anul în curs, în medie, au reprezentat un procent de 23,86% în total arierate nerecuperabile pe an. Ponderea cea mai mare se înregistrează în anul 2010 cu un procent de 54,98%, iar procentul cel mai mic se înregistrează în anul 2019 cu 12,92%. Valoarea medie a perioadei, aferente acestor arierate nerecuperabile înregistrate în anul în curs a fost de 74,35 mil. lei, iar anul cu cea mai mare valoare a acestor arierate este 2015, de 155,90 mil. lei. Creșterea acestor arierate nerecuperabile în mare parte este pe fondul deciziilor obținute de persoanele fizice împotriva cărora au fost stabilite sume suplimentare, inclusiv TVA aferente tranzacțiilor din domeniul imobiliar, pe motivul litigiilor aflate pe rolul instanțelor de judecată.

3.5. Încasări din arieratele persoanelor fizice

Încasările din arieratele persoanelor fizice reprezintă toate plățile făcute de către aceste persoane, precum și diferitele forme de stingere ale acestor arierate, operate de către organele de administrare în baza unor reglementări prevăzute de Codul de Procedură Fiscală, cum ar fi compensări de sume din cele care sunt de restituit, declarații rectificative cu diminuare depuse de către contribuabili, desființări de decizii dispuse de instanțele de judecată etc. Valoarea încasărilor aferente acestor arierate este redată în Figura 5.

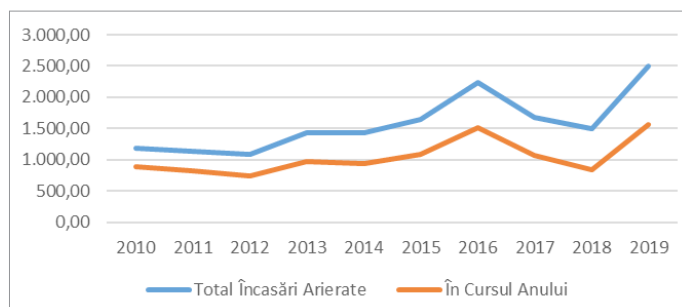

Figura 5: Încasări arierate persoane fizice

Sursa: Prelucrare autor

La finele anului 2010 valoarea acestor încasări a fost de 1.179,01 mil. lei, după care se înregistrează scăderi ale încasărilor în anii 2011 față de anul 2010 cu 3,57%, și anul 2012 față de anul 2011 cu 4,78%. Anul 2013 înregistrează un volum al încasărilor cu 31,95% mai mare față de anul 2012. Dacă anul 2014 se situează aproximativ la același nivel al în-

casărilor cu anul 2013, anul 2015 înregistrează o creștere cu 15,71%, urmată din nou de o creștere cu 35,31% în anul 2016 comparativ cu anul 2015. Anii 2017 și 2018 înregistrează din nou scăderi cu 24,37% în anul 2017 comparativ cu anul 2016, iar anul 2018 comparativ cu anul 2017 înregistrează o scădere cu 10,78%.

Anul 2019 înregistrează o creștere a acestor arierate cu 66,57% față de anul 2018, valoarea acestor încasări fiind de 2.504,63 mil. lei. În medie, pe perioada analizată încasările au fost de 1.581,95 mil. lei. Ponderea încasărilor aferente arieratelor înregistrate în anul în curs de raportare a reprezentat în medie 66,53% din total încasări. Anii 2010 și 2011 au reprezentat anii cu ponderea cea mai mare, de peste 72%, iar anul 2018 a înregistrat ponderea cea mai mică, de 56,07%.

Ponderea total încasări în arierate totale reprezintă, în medie, în perioada 2010-2019 un procent de 36,53%. Ponderile cele mai mari se înregistrează în anii 2010 și 2011, cu 49,20%, respectiv 39,59%, iar anii 2012, 2014, 2015 și 2017 înregistrează ponderi de 33%. Cea mai mică pondere se înregistrează în anul 2018 cu un procent de 31,75%.

Această pondere relativ mică a sumelor încasate din arieratele fiscale ale persoanelor fizice, chiar dacă raportat la veniturile ANAF nu este foarte semnificativă, totuși demonstrează faptul că numai măsurile de executare silită demarate de către organele de executare din cadrul administrațiilor fiscale nu sunt suficiente pentru a reuși un grad mai mare de colectare. Astfel, este necesar să se analizeze și să se găsească metode alternative, care ar putea influența comportamentul fiscal al acestor contribuabili.

3.6. Încasări și stingeri din arieratele nerecuperabile

Încasările din arieratele nerecuperabile reprezintă sumele încasate de la persoanele fizice care înregistrează sume restante la plată și care au fost suspendate la executare, precum și sumele care sting aceste arierate ca urmare a unor decizii de scădere emise de către organele fiscale în baza unor sentințe judecătorești aferente acestor arierate aflate în litigiu. O evoluție a acestor arierate se poate observa în Figura 6.

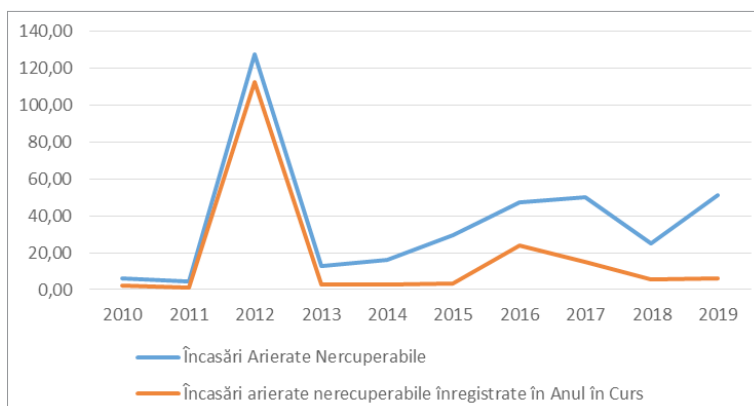

Figura 6: Încasări arierate nerecuperabile

Sursa: Prelucrare autor

Valoarea medie a încasărilor din aceste arierate a fost de 36,94 mil. lei în perioada analizată. Valorile cele mai mari au fost încasate în anul 2012 cu suma de 127,23 mil. lei, fiind și anul cu ponderea cea mai mare a acestor încasări în total arierate nerecuperabile. Explicația acestei sume mai mari încasate vine pe fondul apariției reglementării privind posibilitatea de acordare de eșalonare la plata obligațiilor restante cu posibilitatea scutirii unei părți din dobânzile calculate și a penalităților aplicate cu condiția plății debitelor principale restante, aspect ce a condus ca o parte a unor persoane fizice cu datorii să facă plățile aferente debitelor principale pentru a beneficia de respectiva facilitate.

3.7. Arierate recuperabile rămase de recuperat la finele anului de raportare

Aceste arierate reprezintă sumele aferente debitelor fiscale din evidența organului fiscal neachitate la finele anului de către contribuabilii persoane fizice. Trebuie să facem mențiunea că aceste sume sunt rezultate ca urmare a influențării sumelor aferente arieratelor totale cu sumele aferente arieratelor care sunt suspendate la executare, cu totalul încasărilor aferente arieratelor recuperabile prin executare silită, astfel că aceste arierate sunt strict cele care pot fi urmărite și executate silit de către organele fiscale prin formule de executare silită prevăzute de Codul de Procedură Fiscală. Din punct de vedere al organelor fiscale, aceste arierate sunt cele spre care se îndreaptă atenția mărită de a le urmări și executa silit și implicit și pe contribuabilii respectivi. Aceste arierate sunt cele urmărite în vederea stabilirii unor indicatori sau sarcini de încasare în cadrul administrațiilor financiare. O evoluție a acestor arierate se poate observa în Figura 7.

Așa cum se observă, în general, volumul acestora a crescut an de an, cu mici excepții. Astfel, valoarea acestora la finele anului 2010 a fost de 1.150,62 mil. lei, crescând cu 39,94% în anul 2011, ajungând la 1.610,17 mil. lei. O medie anuală de creștere a perioadei 2010-2019 este de 16,10%.

Creșterea cea mai mare se înregistrează în anul 2019 comparativ cu anul 2018, când valoarea acestor arierate a crescut cu 48,82%, ajungând la 3.970,53 mil. lei pe fondul includerii contribuțiilor sociale în această raportare. Scădere se înregistrează la finele anului 2017 cu 2,34% față de anul 2016 și la finele anului 2018 față de anul 2017, cu o scădere de 4,74%. Scăderea se explică și prin faptul că a fost diminuată cota de impozit pe venit de la 16% la 10%.

Raportat la o medie a perioadei, valoarea acestor arierate în medie a fost de 2.475,03 mil. lei, valorile cele mai mari se înregistrează în anii 2019 cu 3.970,53 mil. lei, 2015 cu 2.899,07 mil. lei și 2016 cu 2.867,07 mil. lei. Valorile cele mai mici sunt în anii 2010 cu 1.150,62 mil. lei și 2011 cu 1.610,17 mil. lei. În ceea ce privește arieratele înregistrate în cursul anului de raportare, rămase de recuperat prin executare, valoarea acestora a fost cuprinsă între 545,25 mil. lei în anul 2018, cu cea mai mică valoare, și 1.437,02 mil. lei în anul 2019, cu cea mai mare valoare. În medie, anual, valoarea acestora a fost de 792,68 mil. lei, iar ca și pondere în total arierate rămase de recuperat prin executare, acestea reprezintă în medie pe perioada analizată 34,36%. Ponderea acestor arierate înregistrate în cursul anului de raportare în total arierate în anul 2010 a reprezentat 62,92%, în anul

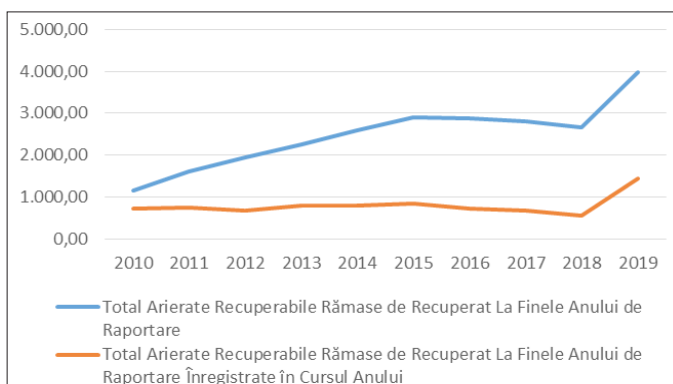

Figura 7: Arierate recuperabile rămase la finele anului

Sursa: Prelucrare autor

2011 45,89%, după care ponderea acestora a scăzut la un procent cuprins între 36,19% în anul 2019 și 20,44% în anul 2018, cu ponderea cea mai mică. Această pondere mare a arieratelor rămase de recuperat prin executare înregistrate în cursul anului de raportare în total arierate se datorează acțiunilor demarate în anii 2010-2011 pe linia verificării persoanelor fizice care au tranzacționat imobile ca persoane fizice, fără să fie înregistrate ca persoane autorizate și nici ca persoane înregistrate în scopuri de TVA. Acțiunea de verificare a acestor persoane fizice a generat foarte multe controverse și litigii fiscale datorită unor ambiguități legislative care au lăsat loc diverselor interpretări pe această temă. Abia în anul 2012, Ministerul Finanțelor Publice a venit cu clarificări și modificări legislative în acest sens.

În ceea ce privește ponderea arieratelor recuperabile rămase de recuperat prin executare silită în total arierate pe an, se observă că, în medie, pe perioada analizată aceasta a reprezentat 55,96%, iar a arieratelor recuperabile înregistrate în anul în curs în total arierate pe an a fost în medie 34,36%. Acest aspect ne arată faptul că volumul arieratelor care nu sunt încasate la finele fiecărui an încă se situează la un nivel ridicat.

3.8. Arierate nerecuperabile rămase la finele anului

Arieratele nerecuperabile rămase la finele anului reprezintă total arierate nerecuperabile înregistrate, influențate cu încasările și stingerile prin alte modalități de plată prevăzute de Codul de Procedură Fiscală. Evoluția acestora în perioada analizată se prezintă în Figura 8 și se observă un trend ascendent al acestor arierate cu două excepții. Astfel, dacă în anul 2010 valoarea acestora a fost de 66,90 mil. lei, acestea au crescut cu 86,80% în anul 2011, ajungând la 124,97 mil. lei. Anul 2012 înregistrează o scădere a acestor arierate cu 57,13%, ajungând la o valoare de 53,57 mil. lei, scădere pe fondul apariției reglementărilor privind acordarea de eșalonare la plată, dar și pe fondul plăților făcute de către unele persoane fizice care au dorit să-și achite debitele restante. În comparație cu anul 2012, volumul acestor arierate la finele anului 2013 înregistrează o creștere de

440%, ajungând la 289,79 mil. lei. Această creștere poate fi explicată prin faptul că, în urma definitivării unor acte de control, cu precădere privind persoanele fizice care au efectuat tranzacții în domeniul imobiliar, aceste persoane au obținut suspendarea deciziilor de impunere până la soluționarea litigiilor fiscale. Creșteri ale acestor arierate se înregistrează și în anul 2015 comparativ cu 2014, o creștere cu 46,88%, anul 2017 cu 37,74% față de anul 2016 și anul 2019 față de anul 2018 cu 17,44%.

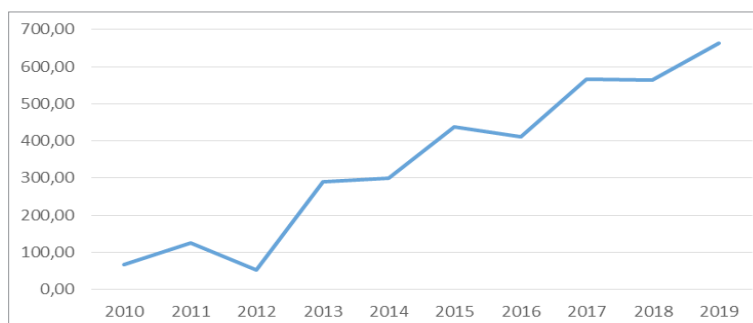

Figura 8: Total arierate nerecuperabile rămase de recuperat

Sursa: Prelucrare autor

Valoarea medie a perioadei 2010-2019 a acestor arierate a fost de 347,74 mil. lei, anul 2019 înregistrând cea mai mare valoare a acestora, respectiv 662,45 mil. lei. Ponderea acestor arierate nerecuperabile la finele fiecărui an în total arierate nerecuperabile pe an reprezintă în medie aproximativ 90%. Ponderea cea mai mică se înregistrează la finele anului 2012, cu numai 29,63% pe fondul celor explicate mai sus. Această pondere mare ne arată faptul că numai un procent de 5-10% din aceste arierate sunt recuperate, iar ritmul de creștere anuală a acestor arierate face ca volumul arieratelor nerecuperabile și neîncasate să crească an de an.

4. Concluzii

Analiza arieratelor reprezentând impozitele neachitate de către contribuabilii persoane fizice din România ne arată faptul că administrația fiscală se confruntă cu problema creșterii gradului de conformare la plata impozitelor. Problema conformării la plata impozitelor este întâlnită atât în rândul persoanelor fizice, cât și în rândul persoanelor juridice, unde avem sume mult mai semnificative neplătite (a se vedea Haas și Inceu, 2015, pp. 78-100).

Având în vedere nivelul ridicat al sumelor ce nu sunt colectate, putem afirma că singurele măsuri care ar trebui să conducă spre o conformare mai ridicată, respectiv nivelul penalităților și al dobânzilor/ majorărilor de întârziere, nu conduc spre un rezultat scontat. Nivelul acestor penalități în caz de neplată nu a avut efectul scontat indiferent de perioada avută în vedere, fie că vorbim de dobândă de 0,1% pe zi de întârziere sau de penalitate de 15% din sumele datorate. Sancționarea neplății la termen a impozite-

lor, precum și reducerea evaziunii fiscale nu este doar o chestiune de aplicare a unor penalități mari și/sau creșterea frecvenței controalelor, ci acestea trebuie să fie corelate cu elaborarea unor mecanisme de înțelegere a aspectelor, factorilor care conduc la o mai bună percepere a rolului și a importanței impozitelor pentru asigurarea resurselor de finanțare a nevoilor societății. Sancțiunile extreme pot fi respinse prin crearea unei setări în care mita și corupția sunt mai răspândite, iar rezultatul final poate fi o reducere a conformității fiscale și o pierdere generală de încredere în instituțiile publice. Aceste „sancțiuni” pentru neplata la termen a impozitelor a fost întotdeauna privită cu indiferență de unii contribuabili, pe motivul că acești contribuabili restanțieri așteptau apariția unor reglementări privind acordarea unor eșalonări la plată care, de regulă, au avut și o mică componentă de scutirea a acestor „sancțiuni”. Astfel, chiar dacă pentru organele fiscale această măsură a condus la încasarea unor restanțe din arieratele bugetare, efectul a fost unul de moment și nu a condus spre o creștere a conformării. Mai mult de atât, pentru contribuabilii onești, cu un spirit ridicat de civism fiscal, aceste măsuri au adus o anumită doză de frustrare, întrucât aceștia nu au beneficiat de nicio facilitate sau de recunoștință din partea fiscoului.

O incursiune în literatura de specialitate privind factorii sau metodele care influențează comportamentul privind plata la termen și în quantum corect a impozitelor, ne arată că există factori care pot influența acest comportament. Astfel, unele studii empirice despre efectele descurajării asupra conformității (Hasseldine, 2000; Torgler, 2002; Kirchler, 2007) au concluzionat că atât probabilitatea detectării, cât și gravitatea sancțiunilor au, în general, un efect pozitiv mic asupra conformității. Un alt factor important care conduce spre un grad mai mare de conformare privește complexitatea procedurilor și a legislației fiscale. Se știe că în general legislația din domeniul fiscal este una vastă, cu un limbaj specific, de multe ori greoi și de neînțeles, complexă și necesită o perioadă lungă de a fi studiată și înțeleasă. Lewis (1982) arată că legislația fiscală din Statele Unite a crescut de la 200.000 cuvinte în anul 1955 la peste un milion în 2000. Tyler și Lind (1992) consideră că procedurile clare trebuie să fie completate de asigurarea unui tratament respectuos de către autorități, iar Leventhal (1980) consideră că procedurile și legislația este corectă dacă sunt coerente, fără erori și mai ales să fie cât mai reprezentative. În acest sens, cred că ar trebui să subliniez faptul că o parte semnificativă din arieratele persoanelor fizice din perioada 2010-2014 provin ca urmare a ambiguității și a neintervenției fiscoului privind clarificarea statutului persoanelor fizice care au tranzacționat imobile în perioada 2006-2011. Din păcate, ezitarea Ministerului Finanțelor Publice a făcut ca o serie de acte de control să ajungă în instanță și chiar mai departe, la Curtea Europeană de Justiție. Problema cea mai mare a legislației în acest sens a survenit ca urmare a încadrării acestor operațiuni, precum și a respectivelor persoanelor fizice în sfera TVA. Toate aceste aspecte au generat costuri, timp și au creat o imagine negativă asupra fiscoului din cauza neclarificării aspectelor prin intermediul unei reglementări, deși problematica era cunoscută din timp.

În concluzie, putem afirma că folosirea unor metode prin care să se poată influența comportamentul contribuabililor nu este un concept nou în administrarea impozitelor,

dovadă fiind cercetările din domeniu, precum și punerea în practică a acestora de către unele administrații fiscale (vezi exemplul Administrațiilor din Australia, SUA, Anglia, Irlanda).

O mai bună înțelegere a comportamentului contribuabilului va conduce în mod automat la implementarea unor strategii eficiente de către administrația financiară privind creșterea gradului de conformare la declararea și plata impozitelor, ceea ce contribuie la sustenabilitatea sistemelor de impozitare. Totodată, este foarte important ca în cadrul administrației fiscale să existe un compartiment cu atribuții stricte pe linia analizei de risc privind activitățile sau persoanele fizice care prezintă risc de neconformare, pentru a putea preveni și lua măsuri din timp în ceea ce privește situațiile care ar putea conduce la un risc de neîncasare.

Bibliografie:

1. Boldur, G.L., Băncilă, I. și Ciobanu, G., *Analiza sistemelor complexe*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
2. Corduneanu, C., *Sistemul fiscal în știința finanțelor*, București: Editura Codecs, 1998.
3. Haas, A.I. și Inceu, A.M., „Arieratele Bugetului General Consolidat în România”, 2015, *Revista Transilvană de Științe Administrative*, nr. 2(37), pp. 78-100.
4. Hasseldine, J. și Hite, P.A., „Framing, Gender and Tax Compliance”, 2003, *Journal of Economic Psychology*, vol. 24, nr. 4, pp. 517-533.
5. Kirchler, E., *The economic psychology of tax behaviour*, Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
6. Lazăr, D.T. și Inceu, A.M., *Finanțe și bugete publice*, Cluj-Napoca: Editura Accent, 2008.
7. Legea nr. 207/2015 privind Codul de procedură fiscală, publicată în Monitorul Oficial nr. 547 din 23.07.2015.
8. Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 688 din 10.09.2015.
9. Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 927 din 23.12.2003.
10. Leventhal, G.S., „What Should Be Done with Equity Theory? New Approaches to the Study of Fairness in Social Relationships”, în Gergen, K.J., Greenberg, M.S. și Willis, R.H. (editori), *Social Exchange. Advances in Theory and Research*, New York: Springer, 1980, pp. 27-55.
11. Lewis, A., „The Social Psychology of Taxation”, 1982, *British Journal of Social Psychology*, vol. 21, nr. 2, pp. 151-158.
12. Ordonanța de Guvern nr. 92/2003 privind Codul de procedură fiscală, publicată în Monitorul Oficial nr. 941 din 29.12.2003.
13. Torgler, B., *Tax Compliance and Tax Morale. A Theoretical and Empirical Analysis*, 2007, Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
14. Tyler, T.R. și Lind, E.A., „A Relational Model of Authority in Groups”, 1992, *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. 25, pp. 115-191.